

Osmanlı Tarihinin Temel Kaynaklarından İlk Anonim Tevârih-i Âl-i Osman (Edirne Nüshası) İsimli Çalışmamıza Yazılan Tenkide Cevap

Hasan Yüksel*

Giriş

Osmanlı Tarihinin Temel Kaynaklarından İlk Anonim Tevârih-i Âl-i Osman (Edirne Nüshası), Hazırlayanlar: Dr. Hasan Yüksel, Dr. İbrahim Delice, Dahiye Karagülle, Sivas 2021 isimli çalışmamız yayımlanınca sayın Necdet Öztürk, yayınlara yaptığımız iktibaslardaki bazı kelimeler üzerinde yer alan inceltme işaretlerinin eksikliğini, şikayet dilekçesindeki beyanıyla, “*Herhangi bir art niyetle yapılmış olmamakla birlikte*” büyük tahrif olarak nitelemiş; ayrıca yayınlarını hafife aldığımızı iddia etmiş ve bu gerekçelerle bizleri Etik Kurul’a şikâyet etmiştir. Bu kez de *Osmanlı Araştırmaları* sayı 61’de “Edirne Bâdi Efendi Nüshasının ‘İlk Anonim Kronik’ Olduğu İddiası ile Neşri Üzerine Bazı Mülâhazalar” başlığı altında tenkit etmektedir.

Dahası da var. Basımı teklifiyle bu çalışmamızı bir başka resmî kuruma vermiştik. 20.04.2021 tarihli imzasız raporda özet olarak, Necdet Öztürk tarafından basıma hazırlanan ve yüksek lisans tezi olarak çalışılan bir yazmanın bu kurum tarafından basılmasının gereksiz olduğu ima edilmiş ve “...*bu hâliyle basılmasının uygun olmadığı değerlendirilmiştir*” ifadesinden incelemeci olarak atanan raportörün de N. Öztürk olduğunu tahmin etmiştik. Bu rapora aşağıda ayrıca değineceğiz.

Evet, tenkit olmadan ilim olmaz ve tenkit güzeldir. Ancak sayın Öztürk’ün ifade ve üslubu kendisine aittir. Biz böyle bir üslubu tercih etmeyeceğiz, zira ‘kem sözler sahibine râcidir’. Sadece ne yaptığımızı anlatacağız ve sayın Öztürk’ün iddialarına cevap vermekle yetineceğiz. Eğer bu galiz üslubu takınmamış olsaydı

* Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.

gerçekten kendisine teşekkür etmemiz gerekecekti çünkü çalışmamızdaki bütün daktilo hatalarını Babialı'nın eski matbaa musahhihleri gibi kendisini helak edeceğesine tek tek tespit etmeye çalışmıştır.

Ayrıca, sayın Öztürk'ün sakim bir ifade ve üslubunun olduğunu da “Bizans Söylenceleriyle Osmanlı Tarihi Adlı Yayın Üzerine”, (*Türklük Araştırmaları Dergisi*, 9 (2001) s. 181-190) başlıklı yazısından biliyoruz. Hâlbuki, sayın Efdal Sevinçli bizim gibi kadrolu tarihçi değil, Osmanlı tarihine dair bir kaynağı amatörce tıpkı basımıyla neşretmiştir. Okuma hatalarını gerekçe gösterip hakaret etmek gerekmezdi ki!.. Hatta bu meçhul nüshayı bulup ortaya çıkardığı için kendisine teşekkür etmemiz lazım değil miydi?

Efdal Sevinçli'yi hak etmediği bir üslup ile eleştirdiğini unutan sayın Öztürk, “Başkalarının çalışmalarında kusur aramaya niyetlenmeden önce kendi yaptığımızdan, hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak biçimde emin olmalıyız. Ancak emin olsak bile doğru veya doğruları, ilmî nezaket ve tenkit âdabı ile ifade etmeli; bu yayında olduğu gibi, mahcup olacağımızı da düşünerek mutedil bir üslup kullanmaya özen göstermeli, ‘görmezden gelmiş’, ‘dikkate almamış’ gibi ilmî itibara zarar verecek ifadeleri, üstelik birkaç kez tekrar ederek, kullanmaktan imtina etmeliyiz”¹ diyor. Bu onun kendi algı ve anlayışının bir ifadesidir. Biz sayın Öztürk'ün kusurlarını aramadık, hemen hemen bütün yayınlarını referans olarak gösterdik katılmadığımız hususları da normal ifadelerle beyan ettik. Hepsini bu kadar, ancak bu nasihatleri acaba kendi eleştiri yazısıyla bağdaştırıyor mu?

Sayın Necdet Öztürk'ü Bu Kadar Rahatsız Eden Ne Olabilir?

Etik kurula şikayetindeki ifadesiyle “kırk yılı aşkın” bir süredir bu işle uğraşan sayın Necdet Öztürk, 12-16 Eylül 1994'te Ankara'da gerçekleşen XII. Türk Tarih Kongresi'ne sunmuş olduğu “Anonim Tevârih-i Âl-i Osman'ların Kaynak Değerleri Hakkında”² başlıklı bildirisinde “İlk Anonim” adı ile neşrettiğimiz bu kroniğe dair “Edirne Selimiye yazmaları nr. 2091/1'de aslı, Süleymaniye Kütüphanesi Mikrofilm Arşivi nr. 2765'te mikrofilmli bulunan ve II. Bayezid devrinde yazılan en eski anonim kroniklerden birisi olma özelliğini taşıyan eseri neşre hazırladığımı ve

1 Necdet Öztürk, “Edirne Bâdi Efendi Nüshasının ‘İlk Anonim Kronik’ Olduğu İddiası ile Neşri Üzerine Bazı Mülahazalar,” *Osmanlı Araştırmaları / The Journal of Ottoman Studies*, LXI (2023), s. 298.

2 Necdet Öztürk, “Anonim Tevârih-i Âl-i Osman'ların Kaynak Değerleri Hakkında,” *XII. Türk Tarih Kongresi, Ankara 12-16 Eylül 1994, Kongreye Sunulan Bildiriler*, c. III (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1999), s. 757.

pek yakında araştırıcıların istifadesine sunulacağını memnuniyetle belirtmek isterim” demektedir.

Sayın N. Öztürk, bu müjdesinden sadece bir sene sonra 1995’te “*pek yakında araştırmacıların istifadesine sunulacağını*” haber verdiği bu kroniğe dair, “Yeni Bir Anonim Tevârih-i Âl-i Osman Nüshası ve Bir Düzeltme”³ başlıklı makalesinde, “*Bu yazımızda sadece bugüne kadar pek dikkat çekmeyen ve yanlış isim altında kullanılan eski bir kronik’i tanıtmakla yetineceğiz. (.....)*”

Yazımızın konusunu teşkil eden Anonim Tevârih-i Âl-i Osman, İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Mikrofilm Arşivi nr. 2765’te bulunmaktadır. Mikrofilmde yer alan bilgilere göre eserin adı kimliği hakkında şunları görüyoruz.” demiş, ardından kütüphane katalogunu olduğu gibi aktararak “malûmun” nasıl “ilâm” edildiğini okuyucuya sunmuştu:

“Kütüphanenin adı: Edirne Selimiye Badi Efendi

Kitabın adı: Tevârih-i Âl-i Osman

Müellifi: Mevlâna Ruhi Fazıl Çelebi

Hattın nev’i: Harekeli Nesih.

Dil: Türkçe

Mikrofilm Arşivi No: 2765

Ölçüsü 140x111 (111x70) mm.

Yaprak: 9+93

Satır: 13 (41a’da 11, 88a’da 14 satır bulunuyor)

Cilt şekli: Şirazesiz, sırtı beyaz, kâğıt kaplı, mukavva cilt.

Tasnif:9=94,35

Eski: 2091

Yeni: 480/2561

Geldiği Yer: Badi Efendi 1335

Süleymaniye Kütüphanesi Mikrofilm Arşivi: Aralık 1979”⁴

3 Necdet Öztürk, “Yeni Bir Anonim Tevârih-i Âl-i Osman Nüshası ve Bir Düzeltme,” *Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız Armağanı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, 1995), s. 444.

4 Öztürk, “Yeni Bir Anonim,” s. 444-445.

Bu değerli bilgilendirmeden sonra, doktora tezinde, bu kroniği katalog bilgilerine aldanıp *Ruhi Tarihi* olarak isimlendirme hatasını düzelttiğini şu satırlarla ifade etmişti:

“Yukarıda da görüldüğü gibi, eserin müellifi Mevlâna Ruhi Fazıl Çelebi olarak geçtiğinden bazı araştırmacılar (7) bu eserin *Ruhi Tarihi* olduğunu zannetmişlerse de bu doğru değildir. Zira yazmada müellif veya müstensih adı olarak Mevlâna Ruhi Çelebi geçmemektedir. Prof. Dr. Yaşar Yücel-Halil Erdoğan Cengiz’in isabetle kaydettikleri gibi (8) bu kronik ‘Anonim Tevârih-i Âl-i Osman’dır.’”

(7. dipnot: Mesela bk. Feridun M. EMECEN, XVI. Asırda Manisa Kazası, Ankara 1989, s. 21 dipnot 39. Ben de bu Anonim’i Doktora çalışmamda, kütüphane kaydına dayanarak *Ruhi Tarihi* olarak göstermiştim. Ancak daha sonra yayınladığım (yayımladığım olmalı!) Doktora çalışmamda (Hadîdî, Tevârih-i Âl-i Osman, haz. N. Öztürk, M.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları No:18, İstanbul 1991) bu hatayı düzelttim])

(8. dipnot: Yaşar YÜCEL-Halil E. CENGİZ, *Rûhî Târîhi* (*Rûhî Tarîhi* Oxford nüshası, Değerlendirme, Metnin yeni harflere çevirisi, Tıpkı basım ile birlikte) Ankara 1992, s. 359 (Belgelerden ayrı basım).]”)

Sayın Öztürk, Nihad Sami Banarlı’nın 1939’da neşrettiği XIV üncü Asır Anadolu Şairlerinden Ahmedî’nin Osmanlı Tarihi: Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman ve Cemşîd ve Hurşîd Mesnevisi’ne (İstanbul, Burhaneddin Matbaası) baksaydı, Bâdi Efendi Nüshası’nı “**Edirne Anonimi**” (s. 29-30) olarak tavsif ettiğini gördü ve malûmu yeniden ilâm etme gereğini duymazdı.

2021 senesine gelindiğinde Necdet Öztürk’ün 1994’te verdiği müjdeden hâlen bir haber yoktu.

Peki sayın Öztürk’ün bu eleştiri yazısında da iftiharla tekrar ettiği, “...Yazımızın konusunu teşkil eden Anonim, II. Bayezid devrinde kaleme alınmış eski bir kroniktir”⁵ hüküm cümlesine ne diyelim? Üstelik bu cümleyi yukarıdaki alıntıda görüldüğü üzere daha önce, “II. Bayezid devrinde yazılan en eski anonim kroniklerden birisi”⁶ olarak gösterir.

Hem II. Bayezid devrinde yazılmış hem de “en eski anonim kroniklerden birisi” (dir), diyeceksin. Bu hangi mantığın ürünüdür? II. Bayezid döneminde yazılmış

5 Öztürk, “Edirne Bâdi Efendi Nüshasının,” s. 288.

6 Öztürk, “Anonim Tevârih-i Âl-i Osman’ların,” s. 757.

kronikler arasında ise bu neden diğerlerine göre “en eski” olsun? “*Cehalet, gaflet, kötü örnek*” gibi laflarla karşınızdaki insanları tezyife kalkışmak yerine, söylediklerinizi tekrar okumanızda fayda olduğunu düşünüyoruz, sayın Öztürk!

Sayın N. Öztürk, 1994’te “*Edirne Selimiye yazmaları nr. 2091/1’de aslı, Süleymaniye Kütüphanesi Mikrofilm Arşivi nr. 2765’te mikrofilmi bulunan ve II. Bayezid devrinde yazılan en eski anonim kroniklerden birisi olma özelliğini taşıyan eseri neşre hazırladığımı ve pek yakında araştırmacıların istifadesine sunulacağını memnuniyetle belirtmek isterim*”⁷ dediği bu eser üzerinde 2011’de bir yüksek lisans tezi çalışması yaptırmıştır.⁸

Ne var ki, sayın Öztürk şimdi bu kutlu müjdesini unutmuşa benziyor ve eleştiri yazısında, “*Edirne Selimiye Kütüphanesi Bâdi Efendi’deki anonim gerek diğer anonimlerle gerek Oruç Bey’in ilk nüshalarından (Babinger neşri) üstün yanlarını görmediğim ve kronolojik olarak uzun bir zamanı anlattığı hâlde (kuruluştan 1514 yılına kadar) hacim olarak muhtasar nüshalardan biri olduğu için neşrini uzun yıllar tehir ettim. Daha hacimli başka bir anonim Tevârih’i neşrettikten sonra eldeki malzemeyi yüksek lisans öğrencime vererek tez yaptırdım.*”⁹ demektedir.

Hani 1994’te bu “*eseri neşre hazırladığımı ve pek yakında araştırmacıların istifadesine sunulacağını memnuniyetle belirtmek isterim*” diyordunuz? Niçin yayına hazırladığınız bir metni başkasına tez olarak verdiniz? Bunu nasıl izah edelim? İlim âlemi bundan böyle sözünüze nasıl güvenecektir?

Gerçekten sayın Öztürk’ün söyledikleri ve yaptıkları çelişkiler yumağıdır. Bakınız, bu kutlu müjdesini unutan N. Öztürk, 1988’de kabul edilen M. Pekmezci’nin “*Anonim Zikr-i Mulûk-i Âl-i Osman* (M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul) isimli tezini de okuma hatalarının çokluğunu gerekçe göstererek, o yazmayı yayına hazırlayıp 2000 yılında *Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512)*¹⁰ ismiyle neşretmiştir. Üstelik çok kusurlu ve sorunlu bir metni neşrettiğini şu satırlarla ifade ediyor:

7 Öztürk, “Anonim Tevârih-i Âl-i Osman’ların,” s. 757.

8 Alper İğci, “Anonim Tevârih-i Âl-i Osman (687-920/1288-1514)” (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2011.

9 Öztürk, “Edirne Bâdi Efendi Nüshasının,” s. 288.

10 *Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512)*, haz. Necdet Öztürk (İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 2000).

“Yayına hazırladığımız anonim tevârih (...) harekeli nesihle yazılmış ise de imlâsının çok doğru olduğu söylenemez. Kimi yerlerde bazı kelimelerin yazılmadığı, bazı olayların kısaltıldığı görülmektedir. Söz konusu metnin kronolojisi de pek düzenli değildir; bu gibi eksiklikleri, karşılaştığımız Giese Anonimi ile bir ölçüde gidermeye çalıştık. Metnimizde kısaltılmış olan önemli kimi olayları Giese’den yaptığımız aktarmalarla genişletmeye çalıştık ve bu alıntıları çeviri metinde italik olarak gösterdik. Metnimiz her ne kadar 896/1490 olaylarıyla sona eriyorsa da biz bunu Giese Anonimi ile sürdürerek II. Bayezid devrinin sonuna kadar getirdik.”¹¹

Başka biri tarafından hazırlanmış bir tez metnini kendine malzeme yapmayı geçtik; peki bu kusurlu metni yayımlamakla Giese tarafından neşredilen ve daha sonra Nihat Azamat’ın üzerinde doktora çalışması yapıp 1992’de yayımladığı *Anonim Tevârih-i Âl-i Osman*’a bunun bir katkısı veya bir artısı oldu mu; ya da var mıdır? Böyle bir açıklama yok. Üstelik metnin eksiklerini Giese’den yapılan ilavelerle tamamlamıştır. O hâlde bu yayına ne gerek vardı? Bu kadar kusurlu bir metni hangi gerekçe ile neşredip, sonuna aslında yer almayan bu metni alakasız bir şekilde eklediniz? Yaptığınız Giese’in kötü bir kopyasına dönüşmüş olmadı mı?

Sayın Öztürk, eleştiri yazısında, “... ‘şeyhülmüverrihîn’ merhum Halil İnalıcık’ın çalışmalarından biliyoruz. Osmanlıların bu asırlarına dair pek çok bilginin Sultan II. Bayezid döneminde (1481-1512) yazılan kroniklerde aynı veya benzer ifadelerle geçtiğini; bunlardan, *Âşıkpaşazâde-Neşri* tarihleri ile *Oruç Bey-Anonim Tevârih*’ler arasındaki sıkı kaynak ilişkisine dair bugün daha çok bilgi sahibiyiz. Ancak bu mesele henüz tam olarak halledilmiş değildir. Mesela *Rûhî-Neşri* tarihleri arasındaki kaynak ilişkisine dair, kimin kimden yararlandığı veya iki kaynak arasındaki benzer yerlerin hangi ortak kaynaktan geldiği gibi soruların henüz kesin bir cevabı yoktur”¹² demektedir.

Halbuki, atıfta bulunduğu Halil İnalıcık böyle demiyor; şu satırlarını ya hiç okumamış veya unutmuştur!

“*Neşri*’nin *Cihannümâsı* içinde yer alan *Ahmedi*’nin *Gazânâme*’si önemlidir. *Neşri*, *Ahmedi*’nin *Dâstân ve Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osmân*’ını, *Âşıkpaşazâde Târihi*’ni, *Rûhî ve Takvimler*’i az değişiklikle kendine göre bir tarih sıralaması ile kelime kelime aktarmış(tır).”¹³ İşte, *Şeyhülmüverrihîn*’in tespiti böyledir, şu hâlde sizin görüşünüze ne diyelim?

11 *Anonim Osmanlı Kroniği* (1299-1512), Giriş, XLIX.

12 Öztürk, “Edirne Bâdi Efendi Nüshasının,” s. 285.

13 Halil İnalıcık, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları* (İstanbul: İSAM, 2022), s. 125.

Ayrıca sayın N. Öztürk eleştirisi yazısının devamında, “*Bu makaleden bir yıl sonra (1996), Oruç Bey ile Anonim Tevârihler arasındaki ilişkiyi incelediğim bir yazıda ‘Bâdi Efendi nüshasının Oruç yazmalarından biri olma ihtimali yüksektir’ demiştim*” (9) der.

(9. dipnot: Necdet Öztürk, “Oruç Bey Tarihi ile Türkçe Anonim Kronikler Arasındaki İlişkiye Dair” *Bir*, V (1996), s. 117-125; *OBT* 2014, s. XXVII, dipnot 21).¹⁴

Ancak, *Oruç Beğ Tarihi*’nin eski bir kronik üzerinde inşa edildiğine ilişkin, Mükrimin Halil Yınanç’ın, Faik Reşit Unat’ın ve Abdülkadir Özcan’ın makalelerindeki şu satırları görmesi ve bu düşüncesinin de pek isabetli olmadığını anlaması gerekirdi. Nitekim Mükrimin Halil Yınanç bu konuda, “*Sultan Bayezid II.’in ilk saltanat devresi esnâsında yazılan Târih-i Âl-i Osman (...) ile bu eseri esas ittihaz eden ve birçok mâlûmat ilâvesi ile yeni bir Târih-i Âl-i Osman yazan Oruç Bey...*”¹⁵ der.

Faik Reşit Unat aynı konuyu “*Oruç’un kendi yaşadığı veya içinde bulunduğu hadiseleri de anlatan bahisler dışındaki kısımları yazarken, o devrin müellifi bilinmeyen Tevârih-i Âl-i Osman’ları gibi, Yahşi Fakih’in henüz ele geçmemiş bulunan Menâkıbnâmesi’nden faydalandığı sanılmaktadır (...)* M. H. Yınanç ise, Ertuğrul Gâzî maddesinde (b. bk) Bayezid II. zamanında yazılan ve müellifleri bilinmeyen Tevârih-i Âl-i Osman’lardan birini esas tutarak, buna dair çok malûmat ilâve ettiğini yazmaktadır.”¹⁶ şeklinde ifade eder.

Abdülkadir Özcan da M.H. Yınanç ve F. R. Unat ile aynı görüşleri paylaşmaktadır: “*XVI. Yüzyılda bazı tarihçilerin bu anonimlerden birini kendine mal ederek zamanına kadar getirdiği görülmüştür. Oruç b. Âdil ve Rûhî Çelebi’nin Tevârih-i Âl-i Osman’ları ile Muhyiddin Mehmed Şah Cemâli’ye izâfe edilen Tevârih-i Âl-i Osman’ı bunlardan sadece bir kaçıdır.*”¹⁷

Evet, Necdet Öztürk’ün, “*neşre hazırladığımı ve pek yakında araştırmacıların istifadesine sunulacağını memnuniyetle belirtmek isterim*” haberi boş çıkmıştı. Üzerinden 27 sene geçmiş olmasına rağmen ortada bir şey olmadığını görünce, bu metni daha yeni ve özgün tespitlerde bulunarak neşretmiş olduk. Sayın Öztürk’ün

14 Öztürk, “Edirne Bâdi Efendi Nüshasının,” s. 288.

15 Mükrimin Halil Yınanç, “Ertuğrul Gâzî,” *İslam Ansiklopedisi*, 1988, IV, s. 331.

16 Fâik Reşit Unat, “Oruç b. Âdil,” *İslam Ansiklopedisi*, 1988, IX, s. 418-419.

17 Abdülkadir Özcan, “Tevârih-i Âl-i Osman,” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, 2011, 40, s. 579-581.

hazımsızlığının sebebi bu olmalıdır. Keşke, ilmî bir gayret olsa; o zaman, ilk önce kendi çalışmalarındaki kusur ve eksikliklerini tamamlamaya çalışırdı.

İşte biz, sayın N. Öztürk'ün, bu kronikte geçen “*benden önce kimse Osmanlı tarihini mufassal veya muhtasar yazmamıştır*” ve “*Şimdiki zamanda padişahımız Sultan Muhammed bin Murâd (Fatih Sultan Mehmet) Hân'dır.*” uyarısını dikkate almayıp, literatürde daha önce sıradan bir ifade olarak yer almış olan “*bütün Anonim Tevârih-i Âl-i Osman'lar II. Bayezid devrinde yazılmıştır*” hükmünü tekrarlayıp kendi ifadesine göre “malûmu ilâm” edip durduğunu dile getirdik. Bu dalgınlıklarının, kendi söylemiyle “*genç araştırmacılara olumsuz etkisi*” var mıdır, yok mudur?

Edirne Bâdî Efendi Nüshası'nın “İlk Anonim” Olduğuna Dair Kanıtlar

Sayın münekkit, “*Hazırlayanlar, Bâdi Efendi nüshasının 'İlk Anonim Tevârih' olduğuna kendilerini ikna etmiş olacaklar ki, eserin başından sonuna kadar tek ve çift sayfalarda üst bilgi olarak 'İlk Anonim Tevârih-i Âl-i Osman (Edirne Nüshası)' yazısı yer almaktadır.*”¹⁸ demektedir.

Öncelikle kitap isminin üst bilgi olarak hemen her kitapta yer aldığını, bizim de tercihimizi tek ve çift sayfalarda da yer alması şeklinde kullandığımızı söyleyelim. Evet, biz “İlk Anonim” iddiası ile bu metni neşrettik. İşte kanıtları:

1. Meçhul müellifin “*İmdi, malûm ola; kim, tevârih-i Âl-i Osmân'ı hiç kimse mufassal ve muhtasar dememiştir.*”¹⁹ cümlesindeki uyarısı. Özet olarak, “Benden önce kimse Osmanlı tarihini ayrıntılı veya kısa olarak yazmamıştır.” söylemi, ciddiye alınması gereken bir ifadedir. Nasıl ki günümüzde kitap yazacak birikim ve düzeydeki bir insan rastgele böyle bir ifade kullanmazsa, o devirde de hele tarih gibi özel ihtisas ve doküman gereken alanda kalem oynatan bir müverrihin, iddia taşımadan sıradan böyle bir işe girişmesi mümkün değildir. Bunun için bu ifadeyi önemsemek ve dikkate almak gerekir.

Eleştiri yazısında, “*Hazırlayanlar 'İlk Anonim' iddialarına 'İmdi, malûm ola; kim, Tevârih-i Âl-i Osmân'ı hiç kimse mufassal ve muhtasar dememiştir.*” cümlesini referans almışlar ve bunu defalarca tekrar etmişler; benim, bu ifadeyi görmezden geldiğimi veya dikkate almadığımı, tez danışmanlığımı yaptığım öğrencimin de yazdıklarımı tekrar ettiği eleştirisinde bulunmuşlar, söz konusu cümleyi tartışmaya

18 Öztürk, “Edirne Bâdî Efendi Nüshasının,” s. 289.

19 *Osmanlı Tarihinin Temel Kaynaklarından İlk Anonim Tevârih-i Âl-i Osman (Edirne Nüshası)*, haz. Hasan Yüksel, İ. Delice, D. Karagülle (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 2021), s. 14.

bile gerek duymaksızın doğru kabul etmişler”²⁰ diyerek, konuyu tartıştığımızı inkâr ediyor ve bizi suçluyor; ancak kitap açık erişimdedir ve isteyen bakıp tartışıp tartışmadığımızı görebilir.

Necdet Öztürk bu kroniğin yazılış tarihine ilişkin olarak da, “...*Rebî’ülevvelün evvelinde girü pâdişâhımız Sultan Bayezid çeri ile...*” ifadesi de kronik’in II. Bayezid devrinde kaleme alındığına dair açık bir delil teşkil etmektedir.

II. Bayezid zamanında yazılmış olduğu muhakkak olan bu Anonim, daha sonra muhtemelen başka biri tarafından devam ettirilmiş ve 920 (1514) yılına kadar getirilmiştir”²¹ der.

Hâlbuki metinde bu kroniğin ilk yazılış tarihine ipucu olabilecek şu ifadeler de vardır: “İmdi, ma’lûm ola; kim, *Tevârih-i Âl-i Osmân’i hiç kimse mufassal ve muhtasar dimemişdür*” (vr.2a), (bugünkü Türkçe ile “Benden önce kimse Osmanlı tarihini ayrıntılı veya kısa olarak yazmamıştır”) cümlesini ve “*şimdiki zamânda padişâhı’l-İslâm ve’l-Müslimîn (...) Sultan Muhammed ibn Sultân Murad (...) Kostantin’i feth itdi...* (74b).” (bugünkü Türkçe ile “Şimdiki zamanda padişahımız Sultan Murat oğlu Fatih Sultan Mehmet’tir”). “Ancak aynı ifadelerin *Oruç Beg*’de de yer aldığını görmek, daha şaşırtıcıdır.”²²

Sayın Öztürk bu uyarıları dikkate alıp tartışmak yerine, “*Hazırlayanların 4. Maddede verdikleri metnin aynısının Oruç Bey’de olduğuna şaşırmalarına ne demeli? Bizi esas şaşırtan, onların, Oruç Bey’le ilgili Babinger’deki değerini yitirmiş bilgiden bahsetmiş olmalarıdır. Oruç kroniğinin üç basımının da (2007, 2008, ve 2014) dış kapağında hangi tarihe kadar geldiği yazılı olduğu hâlde (1288-1502), böyle bir bilgiye yer vermiş olmaları cehalet değil ise tam bir gaflettir*”²³ demektedir. Sayın Öztürk’ün bu cümlelerle akademisyene yakışmayan bir ifade ve üslubu tercih ederek kendi dikkatsizliğini örtmeye çalışmasına ne demeli?

II. Bayezid devrinde kaleme alınan bir kronik 920 (1514) yılına kadar getiriliyorsa, kendinden önce “*Tevârih-i Âl-i Osmân’i hiç kimse mufassal ve muhtasar dimemişdür*” diyen bir müverrihin eseri neden daha sonra ilavelerle II. Bayezid asrına kadar getirilmiş olmasın? Öztürk’ün bu büyük çelişmesine ve keyfi tavrına ne demeli?

20 Öztürk, “Edirne Bâdi Efendi Nüshasının,” s. 292-293.

21 Öztürk, “Yeni Bir Anonim,” s. 446.

22 *Osmanlı Tarihinin Temel Kaynaklarından İlk Anonim*, s. 24.

23 Öztürk, “Edirne Bâdi Efendi Nüshasının,” s. 299.

Dahası, uyarı niteliğindeki bu kanıtları görmezden gelip hazırladığı *Oruç Tarihi*'nin kapağını delil olarak gösteriyor.²⁴ *Oruç Beğ Tarihi* çalışmasına baktığınızda da “*Elinizde tuttuğunuz eserin yazarı Oruç Beğ de anonim tevârih yazarları, Kemal, Derviş Ahmed Âşikî (Âşıkpaşazâde), Mevlânâ Mehmet Neşrî, Bayatlı Mahmud oğlu Hasan, Behiştî, Mevlânâ Ruhi Çelebi, Kemalpaşazâde, İdrîs-i Bitlisî gibi Sultan II. Bayezid devri tarihçilerindendir.*”²⁵ sözleriyle aynı söylemi tekrar ediyor.

Ancak, “*Babinger'deki değerini yitirmiş bilgilerden bahsetmiş olma(mıza)*”²⁶ şaşırın Öztürk'ün bu yanlış yorumuna Babinger'i delil göstermesine ne demeli?

“*Edirne Selimiye Kütüphanesi Bâdi Efendi'deki anonim gerek diğer anonimlerle gerek Oruç Bey'in ilk nüshalarından (Babinger neşri) üstün yanlarını görmediğim ve kronolojik olarak uzun bir zamanı anlattığı hâlde (kuruluştan 1514 yılına kadar) hacim olarak muhtasar nüshalardan biri olduğu için neşrini uzun yıllar tehir ettim.*”²⁷ Unutmamalıdır ki bir kaynak araştırmacının işine gelince kıymetli, işine gelmeyince değerini yitirmiş olarak nitelendirilemez.

2. Halil Erdoğan Cengiz'in, “*Bugünkü bilgilerimize göre Anonim Tevârih-i Âl-i Osman'ın Edirne nüshasının baştan Yıldırım Bayezid devrine kadar olan kısmı Yahşi Fakih'in eserine ışık tutan en güvenilir kaynak olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır*”²⁸ söylemi ve aynı makalede Bâdi Efendi nüshasının dil ve üslup bakımından Aşıkpaşazâde ve diğerlerine göre daha eski olduğuna ilişkin tespitleri.

24 Osmanlı kronikleri üzerinde yeni ve önemli bulgulara ulaşan genç tarihçi Hakan Yılmaz, Öztürk'ün neşrettiği bu kroniğin *Oruç Beg Tarihi* olmadığını belirterek: “*Prof. Dr. Necdet Öztürk'ün, mukaddimesinin farklılığına ve içindeki sayısız ilâveye rağmen bu nüshayı doğrudan Oruç Beğ'e atfetmesi yanlıştır. Oruç Tarihi ve nüshalarının mâhiyetinin tespit edilememesi yüzünden şimdiye kadar benzeri daha pek çok yanlışlık ve karışıklığa neden olan bu meseleye, ileride Oruç Beg ve eseri hakkında kaleme alacağımız geniş bir makalede ayrıntılı olarak değineneceğiz.*” der (Hakan Yılmaz, “Geyikli Baba'nın İnegöl'e Yerleşmesi, Orhan Gâzi İle İlişkisi ve Heterodoksluğu Yönündeki İddiaların Kesin Deliller Işığında Çürütülmesi,” *Şehrengiz*, XIII/138 (2022), s. 19, dipnot: 52). Yılmaz, kısa bir süre önce kendisine sorduğumda bu makaleyi yayımlamak üzere olduğunu söylemiştir.

25 *Oruç Beğ Tarihi (Osmanlı tarihi (1288-1502)*, haz. Necdet Öztürk (İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2014), s. XXI-XXII.

26 Öztürk, “Edirne Bâdi Efendi Nüshasının,” s. 299.

27 Öztürk, “Edirne Bâdi Efendi Nüshasının,” s. 285.

28 Halil Erdoğan Cengiz, “Yahşi Fakih,” *Tarih ve Toplum Aylık Ansiklopedik Dergi*, XII/70 (Kasım 1989), s. 41.

3. Nihat Azamat'ın, “Ertuğrul'dan Emir Süleyman'a kadar Osmanlı tarihini anlatır ve Emir Süleyman'a methiye ile sona erer. İskendernâme'nin tamamlandığı tarihten on üç yıl sonra yazılan Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman günümüze intikal etmiş ilk manzum Osmanlı kroniğidir. Ancak Ahmedî'nin bu eserinin de ardında onun manzum hâle getirdiği ve türlü istitratlarla süslediği sade bir üslupla yazılmış mensur bir kroniğin mevcut olabileceği tahmin edilmektedir.”²⁹ şeklindeki görüşleri.

4. Haşim Şahin'in de ‘İlk Anonim’ iddiasıyla neşrettiğimiz Edirne Bâdi Efendi nüshasının *Yahşi Fakih Menâkıbı* olması ihtimalinin yabana atılacak bir görüş olmadığını söylemesi.³⁰

5. Sayın Öztürk de bir şeyler duymuş veya hissetmiş; fakat muhtemelen literatüre aykırı bir ifade kullanmaktan çekindiği için, Edirne Bâdi Efendi nüshasını, “II. Bayezid devrinde yazılan en eski anonim kroniklerden birisi” olarak geçiştirmiş fakat münekkidin bu ifadesi dahi yabana atılmamış, dikkate alınmıştır.

6. Metin üzerinde yaptığımız inceleme bu metnin Anadolu höyükleri gibi katmanlardan oluştuğunu göstermiştir, bu “İlk Anonim” iddiasının çok önemli bir referansıdır. Çünkü bu metin, başlangıçtan II. Murad dönemine kadar yekpare bir bütünlük arz eder.³¹ Daha doğrusu Düzmece Mustafa Vakası'na (1422) kadar bu bütünlük devam eder. Mesela kitabın orijinal metninde bu hadise,

“Sultân Murâd Bursa'ya gelüp tahta geçdi; oturdu. Hicretün [32a] sene sekiz yüz yigirmi dördünde.” [32b]. “Selenik'de bir düzme Mustafâ çıkıdı; “Ben Bâyezîd Han oğlıyam.” didi.” [32b]. “Düzme Mustafâ kaçdı; Kızılağaç Yenicesi'nde duttılar; Edirne'ye getürdiler. Hisâr burcına bir bedene asakodılar. Sultân Murâd Edirne

29 *Anonim Tevârih-i Âl-i Osman-F. Giese* neşri-, haz. Nihat Azamat (İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayını, 1992), s. XVI-XVII.

30 Haşim Şahin, “Yahşi Fakih,” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, 2013, 43, s. 180-182.

31 Eserin farklı daha başka nüshalarını tespit edip bunları toplu şekilde inceleyen Hakan Yılmaz, bu metinlerde rastladığı ipuçlarından hareketle, kroniğin ilk kez 760 (1359) yılı civarında yazılıp I. Murad'a takdim edildiği, bilahare Yıldırım Bayezid zamanında eklenen zeyillerle Ankara Savaşı öncesine kadar getirildiği ve 1422 versiyonundan önce sonuna Emir Süleyman'ın cülusuna kadar gelen bir metnin eklendiği sonucuna ulaşmıştır (Hakan Yılmaz, “Osmanlı Tarih Yazımında Çelebi Sultan Mehmed Devri,” *Bursa Günlüğü*, 13 (Haziran-Ağustos 2021), s. 10-11; dipnot: 10; H. Yılmaz, “Süleyman Şah'ı ‘Osmanlıların Atası’ Yapan Rivayetin Tarihî Menşei: Ca'ber Kalesi Önündeki Mezar Süleyman Şah'a mı Aittir?,” *Kadim*, 3 (Nisan 2022), s. 138, dipnot: 13).

tahtında karâr itdi; tahta geçdi. Hicretün sene sekiz yüz yigirmi beşinde.” [33b] şeklinde geçer.

Bu tarihten sonra Saray takvimlerindeki üsluba döner. Buradan itibaren, 12 kez “*Ve*” ile başlayan cümlelerle olaylar kronolojik sıralanır. Mesela, “*Ve Anadolu’ya geçüp İzmir oğlın kovup ve Menteşe İlin ve Aydın İlin ve Sarhan Vilayetin feth itdi. Hicretün sekiz yüz yigirmi altısında*” [33b] gibi.

Akabinde, “*Def’a*” ile başlayan 9 cümleyle peş peşe olaylar verilir. Örneğin, “*Def’a Sultân Murad Edirne’de karar idüp Vilkı kızını getürüp hatun edinüp ve ol yıl Evrenos oğlu Ali Beg Arnavud Vilayeti’ne akın idüp bi-nihayet ganimet-ıla gelelden berü Hicret sene sekiz yüz otuz dokuzunda.*” (vr. 34b).

Vr. 35b’nin son paragrafından Vr. 38b’nin son satırına değin metin normal bir akış gösterir.

Buradan vr. 39b’ye kadar yine “*Def’a*” ile başlayan cümlelerle hadiseler sıralanır. Bu üslup “Konstantiniyye ve Ayasofya Efsaneleri” kısmına kadar yer yer “*Def’a*” sözcüğüyle başlayan cümlelerle arada görülür.

“Konstantiniyye ve Ayasofya Efsaneleri” (44a-68a) ile “Hz. Peygamber ve Dört Halife” dönemlerine (vr. 68b-74b’nin sonuna değin) dair bölümler yekpare bir metindir. Muhtemelen başka bir yerden bir bütün olarak alınmıştır. *Oruç Beg*’de de aynı durum söz konusudur.

II. Mehmet dönemine tekrar dönülünce birkaç paragraf sonra yine “*Def’a*” sözcüğü ile başlayan 21 cümleyle olaylar sıralanır (75a-77b arasında). Bundan sonra, II. Bayezid devri dâhil yer yer “*Def’a*” “*Ve girü*” şeklinde başlayan cümlelere daha sık rastlanır.

Evet iddiamızı sürdürüyoruz, “İlk Anonim” başlığıyla neşrettiğimiz bu metnin başlangıç kısmı 1422’ye, II. Murat devrine, kadar gelmiş ve ondan sonraki metin zaman içinde yapılan ilavelerle devam etmiştir.

“Konstantiniyye ve Ayasofya Efsaneleri” kısmı ile İslam tarihine yer veren bölümler başka müstakil metinlerden bir bütün olarak iktibas edilmiş izlenimini vermektedir.

7. Üzülerek belirtelim ki çalışmamız yayımlandıktan sonra haberdar olduğumuz Hakan Yılmaz’ın 1 Kasım 2011’de *Hakikat* dergisinde neşredilen, “Anonim Tarih mi, ‘Hamzavî Tarihi’ mi?” başlıklı makalesi “İlk Anonim” iddiamızın gözden kaçmış çok önemli bir kanıtıdır.

Hakan Yılmaz, “Anonim Osmanlı kronikleri kapsamında değerlendirilen (...) ‘Târih-i Âl-i Osmân’, ‘Tevârih-i Âl-i Osmân’, ‘Tevârih-i Nesl-i Âl-i Osmân’, Hâzâ Târih-i Âl-i Osmân’, ‘Zikr-i Mülûk-i Âl-i Osmân’ gibi adlarla anılan ve çeşitli devirlerde yapılmış zeyil ve ilaveler nedeniyle II. Murad devrinden II. Selim dönemine kadar uzayabilen farklı versiyonları bulunan (...) bu kroniğin Avrupa kütüphanelerinde yer alan on üç nüshası, ilk kez (...) Friedrich Giese tarafından neşredilmiş (tir) ve (...) Akademik çevrelerde (...) ‘Giese Anonimi’ adıyla anılan bu karşılaştırmalı neşrin Türkçeye çevirisi 1992 yılında Nihat Azamat tarafından gerçekleştirilmiş ve bu çalışmaya 2000 yılında Giese’nin W1 olarak tanımladığı nüshalar kapsamına giren Topkapı Sarayı’ndaki bir yazmanın (TSMK Sultan Mehmed Reşad ve Tiryal Hanım Ktp. nr. 700) N. Öztürk tarafından yapılan neşri takip etmiştir. (...) Giese’nin neşrinden sonra, dil ve metin yönünden çok sayıda makale, tez ve araştırmaya konu olan eserin, bu kadar şöhretine rağmen kim tarafından yazıldığı tespit edilmemiştir.”³²

İşte bu söyleminin devamında, “Anonim Târih mi, ‘Hamzavî Tarihi’ mi?” sorusunu ortaya atarak Anonim Tarihin *Hamzavî Tarihi* olduğuna dair kanıtını ve tespitlerini sergiler.

Gelibolulu Mustafa Âlî *Künhül-Ahbar*’da, Ankara Savaşı’nda esir düşen Yıldırım Bayezid’in Timur ile bir halı üzerinde oturup söyleşirken sofraya yoğurt getirildiğini anlatan rivayeti, Ahmedî’nin kardeşi *Hamzavî Tarihi*’nden naklettiğini söyler (6- Gelibolulu Mustafa Âli, *Künhül-Ahbâr*, C. V, s. 94, bas.: İstanbul 1277).

Makalesinin devamında Yılmaz, “Ali’nin *Hamzavî*’ye ait olduğunu açıkça belirttiği bu rivayet, Anonim târihlerin yukarıda işaret ettiğimiz versiyonundan başka hiçbir kaynakta yer almaz (7-Rivayet için bk. TSKM, Sultan Mehmed Reşad ve Tiryal Hanım Ktp. nr.: 700, vr. 27a-28a; Giese neşri s. 40-41). Onun verdiği bu ipucundan hareketle, bugüne kadar ‘Anonim *Tevârih-i Âl-i Osman*’ adıyla bilinen bu nüshaların ilk yazarının *Hamzavî* olduğunu kesinlikle söyleyebiliriz.” der.

Ayrıca, “*Hamzavî*’nin târih kaynağına dayanan (...) rivâyeti, anonim tarihlerden sonra Kemalpaşa-zâde, Lütfi Paşa, ‘Câmi’u’l-Meknûnât’ yazarı Mevlânâ İsa (...) nakletmiş; Solakzâde ve Hayrullah Efendi ise bu kısmı Âli’den özetlemiştir.”³³ tespitinde bulunuyor.

32 Hakan Yılmaz, “Anonim Tarih mi ‘Hamzavî Tarihi’ mi?,” *Hakikat*, XIX/218 (Kasım 2011), s. 41.

33 Yılmaz, “Anonim Tarih mi ‘Hamzavî Tarihi’ mi?,” s. 41-43.

Hakan Yılmaz bu tespitleri, Topkapı Sarayı'ndaki nüsha ve *Giese Anonimi* üzerinde yapmıştır.³⁴ Edirne Bâdî Efendi nüshasında da bu sahne apaçık yer almaktadır. Bu tespit ve “İlk Anonim” iddiasıyla neşrettiğimiz nüshadaki diğer deliller de göz önüne alındığında Badi Efendi nüshasının Anonim “*Tevârih-i Âl-i Osman*”ların ilk orijinal versiyonu olduğunu söyleyebiliriz.

8. “İlk Anonim” iddiasıyla neşrettiğimiz bu metin, Yahşi Fakih’in, Ahmedî’nin kardeşi Hamzavî’nin veya Ali Çelebi’nin kaleminden çıkmış ya da bu üçünden önce yazılmış başka bir metin olabilir ve zamanla başkalarının eklemelerle devam ettirilerek 920 (1514) senesine kadar getirilmiştir, denebilir. Söylemek istediğimiz işte budur.

İşte sayın Öztürk’ün bizi eleştirmek ve tezyif etmek için kendini bu kadar helak etmesinin bir nedeni de nasıl olup da böylesi bir metni neşretme fırsatını kaçırdığının üzüntüsü olsa gerektir!

Öztürk’ün Bu Eleştirideki Azametli Söylemiyle Eserlerine Bir Bakış

Öztürk, bir akademisyene yakışmayacak hakaretamiz ifadelerle bizi ve eserle ilgili tespitlerimizi diline dolamış olsa da burada sayın Öztürk’ün “ilmî müktesebatı ve akademik aklı” değil eserleri söz konusu edilecektir.

Sayın Öztürk, “*Osmanlı tarihini anlatan kütüphane kaynaklarını ve özelliklerini, bir asır öncesine göre bugün çok daha iyi biliyoruz. Bu bilgilerimizi, I. Dünya Savaşı yıllarından itibaren Batılı ve Türk tarihçilerin kaynak eser neşirleri ile ilmî değeri yüksek makalelerine borçluyuz. Bu öncü çalışmalar olmasaydı, ilk iki asır Osmanlı tarihçiliğinde bugünkü düzeye ulaşılmazdı*”³⁵ gibi azametli söylemiyle eleştiriye başlıyor.

Ne var ki, bu yüce söyleminin çalışmalarına yansımadığı ve bütün çalışmaları, doktora tezi hariç, daha önce bilinen ve yapılan araştırma ve metin neşirlerinin yeniden formatlanmış, hiçbir yeni bilgi içermeyen ve yapılanlara bir katkı sağlamayan harcıâlem şeyler olduğunu görmekteyiz.

Söz gelimi, *Âşıkpaşazâde Tarihi [Osmanlı Tarihi (1285-1502)]* (İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2013) neşriniz ile F. Giese’in *Die altosmanische Chronik des Âşıkpaşazâde, auf Grund mehrerer neuentdeckter Handschriften von neuem herausgegeben* (Leipzig: Otto Harrassowitz, 1929) ve Nihal Atsız’ın *Âşıkpaşaoğlu Ahmed*

34 Konu ile ilgili son tespitleri için, bk. Yılmaz, “Osmanlı Tarih Yazımında,” s. 12-13.

35 Öztürk, “Edirne Bâdî Efendi Nüshasının,” s. 285.

Âşîkî Tevârih-i Âl-i Osman (İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1947) çalışmalarının hangi eksikliğini tamamladınız? Bu iki çalışmaya ne gibi bir katkınız oldu? Baskısının güzel ve arkasında tıpkıbasım bulunduğunu söyleyebilirsiniz o kadar.

Aynı şekilde, *Mevlânâ Mehmed Neşrî, Neşrî Tarihi/Cihan-nümâ*'yı (haz. N. Öztürk, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2008) tekrar yayına hazırlamakla F. R. Unat-Mehmed A. Köymen'in *Mehmed Neşrî, Kitâb-ı Cihan-nümâ Neşrî Tarihi, I-II* (2. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1987) yayınının hangi eksikliğini tamamladınız? Katkılarınız ne oldu?

Ayrıca sayın Öztürk, *Osmanlı Tarihinin Temel Kaynaklarından İlk Anonim Tevârih-i Âl-i Osman (Edirne Nüshası)* başlıklı çalışmamızı görmek istemediğiniz için veya biraz da küçümsemek gayesiyle bir öğrenciden haber aldığınızı söylüyorsunuz. Halbuki 25.5.2022 tarihli Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğü'ne yapmış olduğunuz şikâyet dilekçesinde basından duyduğunuza dair haber linklerini kaynak göstermişsiniz.

Bunları da geçelim, 2018'de üçüncü basımı yapılmış olan *İmparatorluk Tarihinin Kalemlî Muhafızları Osmanlı Tarihçileri* (İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayını) görkemli başlıklı eserindeki bilgilere açıp bakanlar hangi yeni bilgi ile karşılaşacak? Hepsi bayat, sıradan bilgiler. Söz gelimi, Ugu Marazzi'nın 1980'de Napoli'de neşredilen *Tevârih-i Âl-i Osman. Cronaca Anonima Ottomana in Trascrizione Ebraica* isimli eserinden hiçbir iz yok. Bu eser İbrani harfleriyle yazılmış Türkçe metindir. Üstelik merhum Mahmut Şakiroğlu *Belleteri*'de (C. XLV/2, Ekim 1981, Sayı 180'de) bu eseri yıllar önce tanıtmıştı. Daha sonra, Tülay Çulha, 2013'te "İbrani Harfli Anonim Osmanlı Tarihi", *Gazi Türkiyat Dergisi*, Sayı 12'de (s. 9-28) metnini neşretmişti.

Yine Nuh Arslantaş'ın *İbranice Osmanlı Tarihleri ve Anonim Bir İbranice Kronik (1622-1624)* ve sair çalışmalardan da tamamen bîhaber olduğunuz anlaşılıyor.

Değil yurt dışı, Türk Tarih Kurumu'nda 2013'te neşredilen Celâl-zâde Sâlih Çelebi, *Hadikatü's-Selâtin İnceleme-Metin* (haz. Hasan Yüksel-H. İbrahim Delice, Ankara) isimli eserden bile haberiniz yok. Kalkmış, bizim referanslarımızı "yabana atıf" olarak niteliyorsunuz!

Hele, şikâyet dilekçenizdeki ifadenizle, "Kırk yılı aşkın (1979-) meşgul olduğum ve el'an aynı heyecanla sürdürdüğüm kaynak neşri" üzerinde çalıştığınızı söyleyen birinin Türk Tarih Kurumunda 2013'te neşredilen bir eserden haberdar olmaması daha vahim bir durum değil midir? Siz gençlere böyle mi örnek oluyorsunuz sayın Öztürk?

Şimdi sorularımıza devam edelim: “*Yabana atıflar*” olduğunu iddia ettiğiniz çalışmamızın “*Osmanlı Tarihine Dair İlk Türkçe Kaynaklar*”³⁶ başlığı altında yer alan *Abdülvasi Çelebi, Halîlnâme (Güldaş), Ahmedî'nin kardeşi Hamzavî, Câmî'ül-Meknûnât ve Ali Çelebi, Tarih-i Âl-i Osman* isimli kitapların adlarını dahi duymadığınız eserlerinizden anlaşılmaktadır. O hâlde bilinenin tekrarından öteye geçmeyen bir eseri siz başka bir isim altında yayımlasanız ne olur, yayımlamasanız ne olur?

Gerçi biz sayın Öztürk'ün kusurlarını aramıyoruz. Sadece bu yüksek söylemine cevap olmak üzere burada: “*Başkalarının çalışmalarında kusur aramaya niyetlenmeden önce kendi yaptığımızdan, hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak biçimde emin olmalıyız.*”³⁷ sözünün asıl muhatabının kim olduğunu göstermek istedik.

Tekrar söylüyoruz biz, sayın N. Öztürk'ü etik kurula vermiş olduğu şikâyet dilekçesinde dile getirdiği gibi, hafife almak veya incitmek niyetinde olmadığımızı ve böylesi bir düşüncüyü de tasvip etmediğimizi söyledik. Bütün çalışmalarını araştırmamızda kullanmış, ilmî tenkidin haklı ve doğal bir gerekçesi olarak da bazı respitlerine değinip, sadece bunlar arasında katılmadığımız hususları belirtmiştik. Bu bir suç ya da bir kusur mudur?

Bütün bunlardan başka, yukarıda ifade ettiğimiz üzere bu çalışmamızı, basılması teklifiyle daha önce resmî bir kuruma göndermiştik. Tarafımıza verilen imzasız 20.04.2021 tarihli raporun ifadelerinden raportörün Necdet Öztürk olduğu anlaşılmaktaydı. Tarafsız ve bilimsel bir rapor değildi. Sadece çalışmamızın yayımlanmasının gereksiz olduğu anlatılmaya çalışılmıştı.

İşte raporun ilgili kısmı:

“*Edirne-Selimiye veya Bâdi Efendi Anonimi hakkındaki diğer değerlendirme Prof. Dr. Necdet Öztürk'e aittir. Yazar, 'Yeni Bir Anonim Tevârih-i Âl-i Osman Nüshası ve Bir Düzeltme' (Prof. Dr. Hakkı Yıldız Armağanı, İstanbul 1995, s. 443-448) başlıklı makalesinde yazmayı tanıtarak, daha önceki görüşünü değiştirdiği gibi, eserin II. Bâyezid devrinde kaleme alındığı sonucuna ulaşmıştır. Necdet Öztürk, makalesinde yazmayı yayıma hazırladığını da belirtmiştir. Ancak yazma, kendisinin danışmanlığı altında, Alper İğci tarafından çalışılmış ve tezi başarılı bulunarak kabul edilmiştir.*”

36 *Osmanlı Tarihinin Temel Kaynaklarından İlk Anonim*, s. 33

37 Öztürk, “Edirne Bâdi Efendi Nüshasının,” s. 298.

Raportörün referans gösterdiği makalede bu yazmanın Necdet Öztürk tarafından yayıma hazırladığı bilgisi yoktur. Sadece bir öğrencisine tez yaptırdığı belirtilmektedir.

Burada da Öztürk'e şunu sormamız gerekecektir: Başka biri tarafından tez olarak hazırlanmış bir kroniğin neşri lüzumsuz ise, o hâlde siz 1988'de M. Pekmezci'nin zaten tez olarak çalıştığı "Anonim Zikr-i Mulûk-i Âl-i Osman" (M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul) isimli eseri imla hatalarını bahane ederek, hangi gerekçe ile kendinize mal edip de neşrettiniz? Bu konularda işinize geldiği zaman başkasının tezini taklit etme, işinize gelmediği zaman yapılan apayrı bir neşri reddetme hakkını size kim verdi?

Çalışmamıza Dair Mesnetsiz İddiaları

"Dipnotsuz iddialı cümleler" başlığı altında İlk Anonim'deki, "...üçüncü aşamada Rubî ve Neşri gibi biraz daha edebî metinlerle karşılaşılır. Bu ikisi arasında metin benzerlikleri büyük boyutlara varmaktadır. Neşri Rûhî'nin tam bir kopyası gibidir"³⁸ cümlemiz için, "Bu bilgi, hazırlayanlara ait değildir. Rûhî'nin Oxford Bodleian nüshası, Neşri'nin Theodor Menzel nüshası ile aynı tarihlerde bitmektedir. Henüz yayınlanmamış (yayımlanmamış olmalı!) bir çalışmama göre Oxford nüshasının bazı kısımları, özellikle Çelebi Mehmed devri anlatımı, Neşri'nin söz konusu nüshası ile uyum içindedir. Neşri, Rûhî'nin kopyası olamaz ancak ikisi de ortak bir kaynak kullanmış olabilir."³⁹ diyebiliyor.

Halbuki kendi ifadesiyle "kırk yıldır" bu işle uğraşan biri olarak, Celâlzâde Salih Çelebi, *Hadikatü's-Selâtin İnceleme-Metin* isimli çalışmamızın giriş kısmına (s. XLIII-XLV) bakmış olsaydı bu bilginin bize ait olduğunu görürdü. Çünkü çalışmamızın metnini Rûhî ve Neşri ile karşılaştırırken bu durumu tespit etmiş ve hatta bir dipnot ile bu iki kaynak arasındaki metinlerin mukayesesi üzerine çalışacağımızı belirtmiştik.⁴⁰ Bu konuda, özellikle Çelebi Mehmet devri için henüz yayınlanmamış bir çalışmasından bahseden sayın Öztürk'e bu kaynağı görmesini öneririz.

Neşri ile Rûhî arasındaki benzerlik konusundaki görüşlerinin de sağlıklı olmadığını ve 'şeyhülmüverrihin' merhum Halil İnalıcık'ın tespitlerine aykırı olduğunu hatırlatmaya gerek var mı?

38 *Osmanlı Tarihinin Temel Kaynaklarından İlk Anonim*, s. 28.

39 Öztürk, "Edirne Bâdi Efendi Nüshasının," s. 309.

40 Celâlzâde Sâlih Çelebi, *Hadikatü's-Selâtin, İnceleme-Metin*, haz. Hasan Yüksel, H. İbrahim Delice (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2013), s. XLV, dipnot: 143.

Sayın Öztürk'ün “Yeni bir notlandırma tarzı ve atıf usulü” başlığı altındaki eleştirileri (s. 299-305)

Sayın Öztürk eleştiri dozunu arttırıyım derken insafını da yitiriyor. Atıflarımızı bağlamından kopararak “*yabana atıf*” diyerek veya bir iki sesli harf yazım hatasını, sert/yumuşak ünsüz kullanımını diline dolayarak, gösterdiğimiz referansların aslı olmadığını söylüyor. Ne diyelim Allah insaf vere!

Şimdi sayın Öztürk'ün kendisinin de bu konularda ne kadar dikkatli ve titiz olduğunu bir görelim:

1. Çalışmamızın 21. sayfasındaki 24. dipnotta (M. K. Üzergin, “Rûhî”, *İA.*, C. 9, İstanbul 1988, 764-765.) bir harf hatası var. Üzergin ismi Üzergin şeklinde yazılmış (Eleştiri yazısı. s. 301). Sehven yazılan bir Ö/Ü için bizi diline dolayan sayın Öztürk'ün karşısındakini eleştirirken bile aynı duruma düştüğü görülüyor.

Eleştiri yazısında (s. 302), “*Dipnot 1: Görüldüğü gibi merhum Prof. Dr. Muhammer Kemal Özergin'in soyadı dahi doğru yazılmamış. Referans gösterilen ansiklopedi maddesine bakıldığında, Rûhî tarihinin bilinen yazmaları, Berlin, Oxford, Edirne ve M.F. Köprülü kütüphanelerinde olmak üzere, 5 nüshadır*” dediği görülür (Üzergin, “Rûhî”, *İA*, X, 165). Dolayısıyla maddede doğrudan Bâdî Efendi nüshası veya kroniği diye bir bilgi mevcut değildir. Ayrıca Özergin, Bâdî Efendi nüshasının neşrindeki Bibliyografya listesine alınmamıştır.”⁴¹

Burada daktilo hatası Ü/Ö harfinden başka bir yanlışımız mı var? Kemal Özergin, “Edirne nüshası” diyor; illa “Bâdî Efendi nüshası” mı demeliydi? Edirne Kütüphanesinde daha önce ve şimdi *Rûhî Tarihi* olarak bilinen, nitelendirilen başka bir kronik mi var? Sayın Öztürk, bizi eleştirirken dahi referansımızı “Özergin, “Rûhî”, *İA.*, **X**, **165**” şeklinde yanlış yazıyor. Doğrusu “Özergin, Rûhî”, *İA.*, **IX**, **765**” olacaktı. Demek ki gözden kaçabiliyormuş!

2. “*Yabana atıf 1 Dipnot 2*” (s. 302): Münekkit burada mugalata yapıyor. “*Eserin mikrofilminin Edirne’de değil, Süleymaniye Kütüphanesi Mikrofilm Arşivi’nde olduğu (...) eserin tanıtım bilgilerinin ‘katalog bilgilerine göre’ verildiği söylense de herhangi bir katalog adı verilmemiştir.*” dedikten sonra, dipnot 33’te yine maharetinden söz etme fırsatını kaçırmayan sayın Öztürk, “*Bu nüshanın mikrofilmde kayıtlı künye bilgilerini tanıtım yazımda vermiştim (bk. yukarıda dipnot 2’de geçen makale, s. 444-445.)*” açıklamasını yapar.

41 Öztürk, “Edirne Bâdî Efendi Nüshasının,” s. 302.

Buraya baktığımızda, kütüphane katalogunu olduğu gibi aktardığı ve yine malûmu ilâm eylediği görülür.

3. “*Yabana atıf 2 Dipnot 3*” (s. 302): “*Bu dipnotta gösterilen makalede Edirne nüshasına dair bilgi geçmez*” deniliyor. Niye geçsin zaten, Ménage, yaptığı araştırmalar neticesinde bir *Anonim Tevârih-i Âl-i Osman* olduğu kanaatine varmıştı; *Ruhi Tarihi*’nden bahsediyor.

4. “*Yabana atıf 3*” (s. 303): başlığı altında, İstanbul’da yaşamış ve Osmanlılar hakkında yazılan ilk eserlerden birinin yazarı olan Cantacasın’ın soyunun dayandığı Bizans İmparatoru İoannes Kantakuzenos hakkındaki bilgilerin referans verilen kaynakta (Semavi Eyice, “Cantacasın”, *DVİA*, İstanbul 1993, 155-156) olmadığını söylüyor, mugalata olsun diye yabana atıf olarak niteliyor. Bu referans, İmparator İoannes Kantakuzenos için verilmemiştir.

5. “*Yabana atıf 7 ATÂO 2021, s. 46*” (s. 305): “*Hacim açısından Anonimle-ri mufassal ve muhtasar olarak ikiye ayırmak mümkündür. Muhtasar metinlerden oluşan Anonimlerde manzum parçalara hemen hemen hiç tesadüf edilmez; sade bir Türkçe ile kaleme alınmıştır. Mufassal nüshalar ise Ahmedî’den yapılan Giese neşrinde olduğu gibi ilk 50 beyitlik manzum bir alıntıyla başlar ve mensur ile devam eder (125); yine de yer yer bazı manzum kısımlara rastlanır*”

“*Dipnot:125 Anonim (Giese), Giriş, XXVI.*”

Sayın Öztürk’ün tespitine göre gösterilen sayfada böyle bir bilgi yokmuş. Peki verilen bu bilgide bir yanlışlık, bir eksiklik mi var? Bu kendi gözlemimiz ve tespitimizdir. *Giese Anonimi*’ne bu konudaki daha farklı bilgiler için atıf yapılmıştır.

“Dipnotlardaki yanlış yazımlara dair bazı örnekler” başlığı altındaki eleştiriler (s. 306)

Yaptığımız neşirde “*Ahmedî’nin bırakmış olduğu yerden Emir Süleyman Çelebi’nden itibaren başlamıştır ve böylece Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman’ın zeyli niteliğinde mühim bir kaynak olduğu görülmektedir*” bilgisinin [81 *Halilnâme* (Güldaş), 19-20; Âmil Çelebi, 127-130.] dipnotunda Âmil Çelebioğlu’nun soyadı sehven “Çelebi” olarak yazılmış. Sayın Öztürk bunu hatırlatıyor, dikkat ve titizliği için teşekkürler. Yalnız, Âbdülvası Çelebi’nin *Halilnâme* isimli bu eserini kendisinin şimdiki kadar işitmediği de *İmparatorluk Tarihinin Kalem Muhafızları Osmanlı Tarihçileri* (İstanbul 2018) başlıklı çalışmasından anlaşılmaktadır.

Osmanlı Tarihinin Temel Kaynaklarından İlk Anonim Tevârih-i Âl-i Osman ismi altında neşrettiğimiz bu çalışmada sayın N. Öztürk'ün, sehven unutulmuş ve anlamı tahrif etmeyen inceltme ve Türkçe kelimelerdeki telaffuz farklarını sayıp sıraladığı iddialarının çoğu da doğru değildir. Bununla beraber, her insanın yapabileceği kimi harf hataları bizi de üzmektedir ancak burada teker teker ele almayı füzuli buluyoruz. Yukarıdaki keyfî ve ilmî gerçekliğe aykırı tasarruflarını kabul etmek bilimsel açıdan mümkün olmasa da; çalışmamızın ikinci baskısında gözden kaçmış olan bir kısım imla hatalarımızı zaten düzeltirken, hakaretimiz ifadeleri ve isabetsiz tespitlerinden arta kalan bu az sayıdaki doğru tashihleri için münekkide yine de teşekkür etmekten çekinmeyeceğiz.

Sözlerimizi F. Braudel'in hükmünü Öztürk'ün de bildiğinde şüphe etmediğimiz şu sözleri ile bitirmek isteriz: “*Tarih belgelerinin ve malzemesinin eleştirisine karşı söylenecek hiçbir şey yoktur. Tarihi düşüncenin temelinde eleştiri yatmaktadır (...) Ancak mesleğimiz bize artık, sadece yorucu çalışma ve sabırla elde edilen doğru sonuçlara dayalı rahat ve emniyetli bir iş gibi görünmüyor...*”⁴²

42 Salih Özbaran, “Tarihin Alanı ve Yöntemi Üzerine Son Gelişmeler,” *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih İncelemeleri Dergisi*, III (1987), s. 1.